ב"ה

רעיון לפרשה

נערך ע"י הגה"ח ר' מרדכי פרקש שיחי'
מו"צ ושליח כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש לבעלוויו וואשינגטאן

~ פרשת משפטים תשפ"ד ~

'אנא עבדא'

א.) בעת פתיחת הארון להוצאת ספר תורה נהוג בתפוצות ישראל לומר תפלת 'בריך שמיה', מקורו בזהר הקדוש (פרשת ויקהל) 'אמר רבי שמעון: כד מפקין ספר תורה בצבורא למקרא ביה, מתפתחן תרעי שמייא דרחמין, ומעוררין את האהבה לעילא, ואבעי ליה לבר נש למימר הכי: בריך שמיה...'. תרגום: כאשר מוציאים ספר תורה בציבור לקרוא בו, נפתחים שערי הרחמים בשמיים, ומעוררים את האהבה למעלה, וצריך האדם לומר כך: בריך שמיה...

שעת פתיחת הארון היא עת רצון שבמקביל נפתחים 'שערי הרחמים של השמים'.

אדמו"ר הריי"צ נ"ע בלקוטי דבורים (חלק ב עמ' רכו) מתאר את חשיבות תפילה זו ומעמד זה בעיני רבותינו נשיאנו, ומספר, איך כאשר אחד מבני ה'צמח צדק' שוחח עם אביו אודות ענין מוקשה בלימוד באמרו שמתייגע כבר משך זמן להבינו, השיב לו אביו הצ"צ: בשעת פתיחת הארון שאומרים 'בריך שמיה' אז היא שעת פתיחת היכלי דאורייתא ונהיה מאיר במח ובלב.. והוסיף שאדמו"ר הזקן מסר מה ששמע במעזריטש בשם הבעל שם טוב, שבשעת פתיחת הארון יהודי פשוט אומר - באמונה פשוטה מעומק הלב - 'בריך שמיה דמרא עלמא, בריך כתרך ואתרך, יהא רעותך עם עמך ישראל לעלם', הקב"ה ממלא את הבקשה כולה או עכ"פ מקצתה.

על אחד הפסוקים מתוך אותה תפילת בארמית, חובר ניגון חסידי אותו שרו אצל הרבי, ובזמנים מסוימים הרבי אף עודד את השירה בעוז ותעצומות - בעומדו לפני ארון הקודש הפתוח - במחיאות כפיים נמרצות, השיר הוא על המילים: "אנא עבדא דקודשא בריך הוא, דסגידנא קמיה, ומקמי דיקר אוריתיה, בכל עידן ועידן", ובתרגום: "הנני עבד של הקב"ה, המשתחווה לפניו, ולפני כבוד תורתו, בכל שעה ושעה."

מי שהביא את הניגון הזה לרבי היה החסיד ר' שניאור זלמן טייבל ע"ה. ר' זלמן נולד בי"ט כסלו תרמ"ט, ובילדותו גר בדובריאנקה – אחת המושבות שייסד אדמו"ר האמצעי. כאשר הרה"ק ר' לוי יצחק אביו של הרבי עבר בעיירה, לקח עמו את ר' זלמן לליובאוויטש וכך הוא זכה ללמוד בתומכי תמימים בליובאוויטש. ר' זלמן היה בעל חוש בנגינה, ואף הטיב לנגן בכינור.

בסעודת לילה ראשון של חג השבועות תשכ"ט - בסעודה שנערכה בדירתו של אדמו"ר הריי"צ נ"ע - ביקש הרבי מר' זלמן טייבל שינגן ניגון. ר' זלמן אמר שינגן ניגון הקשור למתן תורה, ניגון על המילים "אנא עבדא", באמרו ששמע את הניגון מהחסיד ר' שמעון קלפר מניקולייב. הרבי הגיב שהכיר את אותו החסיד, ושאכן היה יהודי חסידי.

למחרת בסעודת לילה השני של החג, ניגנו שוב את הניגון "אנא עבדא" והרבי ביקש שהבחורים ינגנו את הניגון הזה ביתר שאת. למחרת בסעודת היום – הרבי אמר שמן הראוי ללמד את הניגון הזה לקהל.

ואכן, עוד באותו יום באמצע התוועדות יום ב' דחג השבועות - החל הרבי לדבר על כך באריכות, באומרו שהתורה היא למעלה לגמרי מהעולם, ולא כמו ראש שיש לו ערך לגוף, אלא באופן שבאין ערוך, ומובן, שכדי לקבל את התורה, יש צורך בתנועה והרגש בנפש באופן של אין ערוך, והסביר, שבריחוק הערך ישנם כו"כ סוגים ודרגות, החל מריחוק הערך שבין גדול לקטן, שגם כאשר מדובר אודות גדול שאין למעלה הימנו, וקטן שאין למטה הימנו, שגדול ריחוק הערך שביניהם, הרי הם עדיין באותה מדידה, אלא שזה גדול וזה קטן, ולאחרי שהביא כו"כ דוגמאות מסוגי בני אדם שיש ריחוק הערך ביניהם, הסביר הרבי איך שאמיתית הענין של 'אין ערוך' הוא בעבד ואדון, שאין זה באופן שכל אחד מהם הוא מציאות בפני עצמו, מציאות האדון ומציאות העבד, והעבד בטל אל האדון ומציית אליו, אלא שהעבד אינו מציאות לעצמו כלל, וכידוע הכלל בהלכה "מה שקנה עבד קנה רבו", כלומר, שאין זה באופן שתחילה קונה העבד לעצמו, ואח"כ קונה רבו, אלא מיד כשבא לידי העבד הרי זה כבר קנוי לרבו.

כלומר: ישנה אמנם מציאות של עבד, שיש לו עשר כחות, וגם ענין השמחה והתענוג – כשם שיש לו גוף בעל רמ"ח אברים ושס"ה גידים, ואדרבה: העבד צריך להיות שלם בגופו ולהשתדל שכך יהיה, כדי שיוכל למלא תפקידו בשלימות, ועד"ז בנוגע לכחותיו הרוחניים; אבל הוא בטל לגמרי אל האדון בכל מציאותו ובכל כחותיו, באופן שאינו מציאות לעצמו כלל, אלא כל מציאותו היא מציאות האדון, וכמבואר בחסידות בענין עבד נאמן, שאפילו התענוג של העבד הוא תענוג האדון.

בכדי לקבל את התורה, האדם צריך להיות בהרגש נפשי של 'עבד', במתן תורה נעשו בני ישראל עבדי ה' (במקום עבדי פרעה) כמבואר בכמה פסוקים, ולכן – אמר הרבי – גם בנוסח "בריך שמיה" אומרים "אנא עבדא . . מקמי דיקר אורייתיה", כי ביחס לתורה צריך להיות ביטול של עבד. הרבי הפטיר, שע"י "אנא עבדא", זוכים לביאת המשיח שעליו נאמר "ודוד עבדי נשיא עליהם לעולם", ואז ביקש מר' זלמן טייבל ללמד את הניגון לקהל, ובהמשך הורה לנגן את הניגון הזה עוד כמה פעמים באותו היום. (ראה הפרטים והשיחה בהתוועדיות חג השבועות תשכ"ט).

מחזה מופלא נגלה לעיני החסידים במוצאי יום שני של ראש השנה תשמ"ג, אז הרבי מחלק 'כוס של ברכה' לכל אחד בתור שלא נגמר, בין העוברים הגיע החסיד ר' זלמן טייבל שהיה אז כבר ישיש ודר במושב זקנים (בגיל 94). הרבי עצר את התור, החזיק את ר' זלמן בשתי ידיו, והחל לנגן את הניגון "אנא עבדא", תוך כדי שהניף בידיו לכיוון ר' זלמן, בתחילה הקהל החל גם לנגן, אבל כשראו שהרבי מנגן בעצמו את כל הניגון – הקהל פסק מלשיר, והרבי המשיך לנגן בעצמו (כמעט את כל הניגון) עד שר' זלמן הישיש הצטרף והחל אף הוא לנגן! ואחר כך אמר לו הרבי: זה ["אנא עבדא"] אמור על מוצאי ראש השנה, וצום גדליה, ועשרת ימי תשובה, ויום כיפור, וזמן שמחתנו, ושמחת תורה, וכל השנה כולה עד שמשיח בא. ואז ננגן את זה איתו ביחד..."

ב.) בפרשת משפטים ישנם מצוות רבות מאד, [חמישים ושלש], בראש כל המצוות מופיעה פרשת 'עבד עברי', ושואלים המפרשים מדוע פרשת 'עבד עברי' נאמרה כמצוה ראשונה בפרשה, הפרשה הראשונה לאחרי 'מתן תורה'?

הקושיא מתחזקת יותר, על פי פירוש רש"י המבאר שמכירת יהודי לעבד, הוא מצב לא ראוי, מדובר ביהודי שגנב כסף ואין לו מאיפה להחזיר, ולכן בית דין מוכרים אותו לעבד, ומשכר עבודתו ישלם את

ערך הגניבה, ובלשון רש"י כי תקנה 'מִיַּד בֵּית דִּין שֶׁמְּכָרוּהוּ בִּגְנֵבָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'אִם אֵין לוֹ וְנִמְכַּר בִּגְנֵבָתוֹ'.

מצב כזה שיהודי יגנוב לפרנסתו הוא מקרה די נדיר, ובפרט שמדובר תיכף לאחר מתן תורה הוא כמעט לא מציאותי, הרי ישראל יצאו ממצרים "ברכוש גדול" הן מחמת הכלי כסף וזהב, ששאלו מהמצריים, והן מחמת ביזת הים "שעטרו מצרים סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות והיו ישראל מוצאין אותם בים וגדולה היתה ביזת הים מביזת מצרים" (רש"י בשלח טו, כב), וכיון שהיו בני ישראל אז בעשירות גדולה ומופלגה, אינו מסתבר כלל שהי' ביניהם מציאות של "עבד", שהרי כל זה שאדם נמכר לעבד הוא מחמת עניות וחוסר ממון, שהיא המביאתו למכור עצמו, או להגיע למצב של גניבה "אם אין לו ונמכר בגניבתו" (כב,ב), ומעתה, כיון שפרשת "ואלה המשפטים" באה מיד לאחר מתן תורה, זמן קצר לאחר יציאת מצרים וקריעת ים סוף, מתאים שייאמרו לכל לראש משפטים וציוויים הנוגעים להם בשעה זו ובמצב זה.(וראה לקו"ש חלק טז משפטים ב).

ואכן מוצאים שהציוויים הראשונים שלאחר מתן תורה - בסוף פרשת יתרו - "לא תעשון אתי אלקי כסף ואלקי זהב לא תעשו לכם. מזבח אדמה תעשה לי . . מזבח אבנים תעשה לי", ומובן שכיון שהיה להם ריבוי כסף וזהב הוצרך להזהירם שלא לעשות "אלקי כסף" ו"אלקי זהב" וגם לא מזבח מכסף וזהב אלא דוקא מ'אדמה' ו"אבנים', אם כן קשה למה להתחיל דוקא עם מצוה שקשורה למציאות שהיתה אז כל כך רחוקה מעולמם?

[ראיתי מי שמבאר זאת במשל, לאב שיש לו כמה וכמה בנים ובנות, ולא עלינו אחד מהם חולה, הרי האב מטפל ומוסר עצמו תחילה לבן הזה יותר משאר צאצאיו, משל היה זה 'בן יחיד'. כיוצא בזה לענייננו, דיני התורה מתחילים דייקא בזה האיש שנפל ונלכד ברשת היצר, ולא עצר בנפשו וגנב עד שהוכרח להימכר לעבד, כי עליו הרחמנות גדולה יותר, הדאגה הראשונה איך להציל בן זה שכבר 'גנב'... ואליו נתונה השגחתו ביותר להמציא לו מזור ותרופה, ולהשפיע עליו רוב טובה וברכה...]

ג.) כמה הסברים נאמרו על כך במפרשים, ונסכם כמה מהם:

הרמב"ן (כא,ב) מבאר שבמצוות דין עבד עברי מתקיים זכר ליציאת מצרים, וזכר לשבת, כך שיש בה זכר לדבור הראשון: "אנכי ד' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" (שמות כ, ב) וכן מתוך שהציווי לשלח את העבד מתיחס לשנה השביעית, זה רומז לציווי על השבת 'זכור את יום השבת לקדשו' (שם, ח-יא), ובלשונו: 'התחיל המשפט הראשון בעבד עברי, מפני שיש בשילוח העבד בשנה השביעית זכר ליציאת מצרים הנזכר בדבור הראשון, כמו שאמר בו (דברים טו טו) 'וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' אלהיך על כן אנכי מצוך את הדבר הזה היום'. ויש בה עוד זכר למעשה בראשית כשבת, כי השנה השביעית לעבד, שבתון ממלאכת אדוניו כיום השביעי'.

'אברבנאל' בתחילת פרשת משפטים כותב דברים זהים לדברי הרמב"ן הראשונים: "הנה זכר ראשונה במשפטים משפט העבד העברי, מפני שהוא יוצא מדיבור 'אנכי ד' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים', שהוא הדיבור הראשון ששמעו בהר סיני, יסוד והקדמה לכל שאר הדיבורים.

ומוסיף: 'ומפני שהקב"ה הוציא את ישראל ממצרים, זכה בהם להיות עבדיו, ולכן לא ראוי שישתעבדו אלו באלו, וכמו שנאמר: 'עבדי הם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים' (ויקרא כה, נה). ולכן בזכרון המשפטים האלה זכר ראשונה משפט העבד העברי, שלא ישתעבד לאדונו עבודה עולמית, אלא לשש שנים בלבד, וישובו איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו'.

וכן כותב 'רבנו בחיי', ובלשונו: 'כוונה תורה להתחיל הדין הראשון בעבד עברי מפני שיש בו זכר ליציאת מצרים וזכר למעשה בראשית, זכר ליציאת מצרים: שהיו ישראל עבדים להם, והקב"ה הוציאם

מתוכם להיות עבדים לו לבדו, והוא שכתוב (ויקרא כ״ה:נ״ה) 'כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים', והזכיר בדינים דין עבד עברי ראשון כשם שהזכיר בדברות אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים דבור ראשון, זכר למעשה בראשית: כי כשם שהשבת הוא זכר למעשה בראשית שהש"י ברא עולמו בששת ימים ויום השביעי הוא יום מנוחה, כן הדין הזה זכר למעשה בראשית, כי השנה השביעית לעבד זמן המנוחה ממלאכת האדון כמו יום השביעי, כי השביעיות נבחרות לעולם בימים ובשנים ובשבועי השנים, בימים, יום השביעי שהוא שבת, ובשנים, השנה השביעית שהוא שמטה ג"כ נקראת שבת, ובשבועי השנים - שמטה שביעית והיא מצות יובל".

ה'כלי יקר' מפרש גם הטעם שקשור ישירות ליציאת מצרים' אבל מוסיף גם הוראה אישית ממצוה זו 'טעם להתחלת כל הדינין בשלוח העבד חפשי לשש, לפי שהדברות מתחילין 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים', אמר כאן כשם שהיית עבד וחפשה נתן לך, כי פדיתיך מבית עבדים, כך תקרא דרור וחפשי לעבדך הנמכר לך בגנבתו, כי גם אתם נמכרתם בגניבת יוסף שמכרוהו השבטים ונתגלגל הדבר שירדו על ידו למצרים לבית עבדים, ואעפ"כ יצאתם לחפשי, כן גם אתם לרבות עבדכם תשלחו חפשי'

ד.) ביאור פנימי בכל זה התבאר במאמר ד"ה ואלה המשפטים תשמ"א (מוגה קונטרס כב שבט תשנ"ב). שם כותב:

'מבואר באור התורה [להצמח צדק] דענין עבד עברי ברוחניות הוא, שעבודתו את השם היא בדרך קבלת עול, עבודת עבד. ועפ"ז יש לומר, דזה שהתחלת המשפטים הוא בדין עבד עברי, הוא לרמז, שגם קיום המצוות דמשפטים, שהם מובנים בשכל, צריך לקיימם מצד קבלת עול, בדרך עבודת עבד. דהגם שמזה שמצוות אלו נקראים בתורת אמת בשם משפטים מובן שמצוות אלה צריך לקיימם גם מצד הטעם, מ"מ, עיקר קיומם צריך להיות בדרך קבלת עול, הן מצד האדם המקיים את המצוות, שקיום המצוות שלו צריך להיות בדרך עבודת עבד, וגם מצד המצוות, כי כל המצוות (גם המצוות דמשפטים) עיקרם הוא שהם רצון הקב"ה, רצון שלמעלה מטעם, אלא שכך גזר הקב"ה שהרצון דמצוות אלו יתלבש גם בטעם

ולהוסיף, דזה שגם קיום המצוות דמשפטים צ"ל בדרך קבלת עול, הוא גם בענין המשפטים שבהם. היינו דזה שמצוות אלו צריך לקיימם גם מצד הטעם הוא מפני שכך הוא ציווי הקב"ה שקיום מצוות אלו יהי' גם מצד הטעם. ויש לומר, דזהו שארז"ל עה"פ ואלה המשפטים, ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני, דבמתן תורה (סיני) נעשו ישראל עבדים להקב"ה, והרמז אף אלו מסיני הוא, שגם קיום המצוות דמשפטים, כולל גם ענין זה שצריך לקיימם גם מצד הטעם [אף אלו, משפטים], צריך להיות בדרך עבודת עבד. ולכן התחלת המשפטים הוא בדין עבד עברי, בכדי לרמז, שגם המצוות דמשפטים, הגישה הראשונה (דער ערשטער צוגאַנג) ללימודם וקיומם הוא קבלת עול, עבודת עבד'. ראה שם בהמשך המאמר.

במאמר אחר, גם הוא עם ד"ה ואלה המשפטים תשד"מ (ארבעים שנה) מוסיף הרבי ומבאר, שזהו הפירוש בפסוק 'כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם', 'דעבודה זו של קבלת עול היא בכל היקף הזמן הנכלל במספר שש, דבדוגמת שש שנים ושנה השביעית יש שש ימים ויום השבת (וגם מעין זה שבעה שמיטות ויובל), דכל יום ויום יש לו כוחו, ועד שכל יומא ויומא עביד עבידתי', ולכן נפרט כאן ענין 'שש שנים יעבוד', כי צריך שהעבודה באופן זה תהיה בכל זמן, ואח"כ בא יום השביעי שהוא יום השבת, ועד"ז בשנים, שש שנים יעבוד בקבלת עול ובשנה השביעית יצא לחפשי'.

[ויש אולי להוסיף, שגם במצוה זו גופא - מצות עבד עברי - רואים ברור שהמשפט והחוק כרוכים יחד, מצד אחד, הגיוני שמגיע לו לעבד שישוחרר באיזה שלב ויחזור לחיות כ'בן חורין', לאידך, החובות המוטלות על האדון בשעה שהעבד אצלו הוא יחס שאפשר להגדירו כ'חוק' למעלה מטעם ודעת..

דהנה הגמ' (קידושין כ ע"א) דורשת מהפסוק (דברים,טו,טז) "כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ" כיצד צריכה להיות הנהגת האדון עם עבדו העברי – עִמְּךָ בַּמַּאֲכָל וְעִמְּךָ בַּמִּשְׁתֶּה, שֶׁלֹּא תְּהֵא אַתָּה אוֹכֵל פַּת נְקִיָּה וְהוּא אוֹכֵל פַּת קִיבָּר [קמח גס המעורב בסובין] אַתָּה שׁוֹתֶה יַיִן יָשָׁן וְהוּא שׁוֹתֶה יַיִן חָדָשׁ, אַתָּה יָשֵׁן עַל גַּבֵּי מוֹכִים [סמרטוטים רכים] וְהוּא יָשֵׁן עַל גַּבֵּי הַתֶּבֶן. מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל הַקּוֹנֶה עֶבֶד עִבְרִי כְּקוֹנֶה אָדוֹן לְעַצְמוֹ'.

בתוספות מקשים, למה זה 'כקונה אדון' למה לא נאמר 'עמך' שיהיה שווה לך? ומתרצים שמובא בתלמוד ירושלמי שבמצב שיש לאדון רק כר אחד, אז לתת לאדון לישון על הכר והעבד ללא כר - אסור שהרי נאמר 'כי טוב לו עמך', ששניהם לא יישנו על הכר זו מידת סדום, אלא העבד יושן על הכר והאדון על הרצפה, והיינו כ'קונה אדון לעצמו' .

כמו כן, גם אותן המלאכות בהן מותר להעביד את העבד הם בהגבלה גדולה, ובלשון הרמב"ם (הל' עבדים פרק א הלכה ז) 'כָּל עֶבֶד עִבְרִי אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל שֶׁקָּנָהוּ לְהַעֲבִידוֹ בְּדָבָרִים בּוֹזִים שֶׁהֵם מְיֻחָדִים לַעֲשׂוֹת הָעֲבָדִים כְּגוֹן שֶׁיּוֹלִיךְ אַחֲרָיו כֵּלָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ אוֹ יַחְלֹץ לוֹ מִנְעָלָיו שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה לט) "לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד". אֵינוֹ נוֹהֵג בּוֹ אֶלָּא כְּשָׁכִיר שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה מ) "כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ'". ומובן שיחס כזה לעבד מורה איך שמצותיו של הקב"ה - כולל אלו מהם הנראים כמשפטים - הרי במהותם הם חוקים, וד"ל.]

ה.) ונסיים בדברי הרבי (ש"פ משפטים תשי"א):

"שש שנים יעבוד" – רומז על כללות מעשינו ועבודתינו במשך שית אלפי שנין דהוי עלמא, ובפרט במשך זמן הגלות, ו'בשביעית יצא לחופשי חנם' רומז על אלף השביעי, 'יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים', וכדי שמעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות יהיו כדבעי, צריכה העבודה להיות באופן שיורגש בה שהכוונה היא בשביל ש'בשביעית יצא לחפשי חנם', העילוי והשלמות דלעתיד לבוא, שעי"ז נעשית העבודה בזמן הגלות בנקל, ובאופן נעלה יוצא, מתוך תענוג'.

נוסיף לציין פירוש 'הדר זקנים' על התורה, שמות כ״א:ב׳:ג׳ 'בשביעית יצא לחפשי חנם. וכתיב בדברי קבלה 'בעת ההיא נאום ה' אחפש ירושלם בנרות'. ודרשינן אחפש לשון חפשי. בנרות, בנרות של תורה כדכתיב 'כי נר מצוה ותורה אור', כלומר מדין של תורה. וזהו דכתיב בתורה 'ובשביעית יצא לחפשי חנם' כלומר בגלות שביעית יצא ישראל לחפשי חנם. כדכתיב 'ולא בכסף תגאלו ', וזהו גלות זה שהוא שביעית. בבל. כשדים. מדי. יון. פרס. ישמעאל. אדום' ע"כ.

ובניגון וריקוד של 'אנא עבדא' - אף שנושא הניגון הוא קבלת עול מלכות שמים, אבל נימת הניגון היא דווקא בשמחה ועד לריקוד. הניגון מביע הצהרה, שאני 'עבד ה" ומאושר מזה – נזכה ש'ויהי בנסוע הארון וימר משה קומה ה' ויפויצו אויבך וינוסו משנאך מפניך" ולדבר ה' מירושלים בגאולה האמיתית והשלימה שאז נשיר אתו - כדברי הרבי בכוס של ברכה תשמ"ג - אנא אנא עבדא, עבדא דקודשה ברוך הוא...

הפצה: מכון **נשמתא** בית שמש – הרב **יעקב יהודה שוורץ**
לקבלת השיעור השבועי: **בוואטסאפ: 058-770-2424 באיימייל bmc150770@gmail.com**